

S

Słownik Lindego

t. V, s. 202

Magdalena Śmiech (red.)

13 marca 2018

<http://teksty.klf.uw.edu.pl/29/3/LindeIIGP+5i.djvu?djvuopts=&page=202&zoom=150&showposition=0.52,0.65&highlight=368,664,4250,3123>

S, litera siedemnasta alfabetu Łacińskiego. Kras. Zb. 2, 462.

1. Podługowate *f* wtenczas powinny się pisać, kiedy się dwa *ss* schodzą, n. p. *Rofsyja*; z początku i w środku słowa, które chcąc pisać można; ale na końcu słowa, lepiej się pisze *s* niż *f*. Dudz. 7. S troje, Łacińskie, n. p. *Samson*, co wymawiamy jak Niemieckie *ß*, (Niemcy zaś *s* wymawiają, jak *my z*); drugie *ś* z kreską, n. p. *oś*; trzecie: *sz*. Gdzie po *sz* następuje *cz*, Jan Kochanowski woli pisać *szcz* niż *szcz*, n. p. *szczodry*. Januszowski miasto *sz* woli pisać *š* albo *sz*; Gornicki *ss*; Orzechowski przekłada Niemieckie *sch*, i pisze: *proschę*, *wascha* = *proszę*, *wasza*. Nowy Ch. — Wiele jest słów poczynających się od *sz*, (ob. *Sz*), które zwyczajnie piszą przez *ś*, n. p. *sklanka*, *skło*, *ślub*, *śnieg*, *śle*. Dudz. 15. W słowach wyjętych z Niemieckiego, lepiej sędzę zachować *sz*, odpowiadające Niemieckiemu *sch*: n. p. *szlachta*, *sznicerz*. — 2. *ſ* terminatio secundae personae Singularis praesentis Verbi *być*, et praeteriti omnium Verborum, saepenumero *avulsa*, adjungitur nominibus et adverbis: n. p. *Dobryś jest*: vel *omisso jest: dobryś, dobryes, dobry jesteś*. — *Tyś to sprawiś: ty to sprawiśes*. *Dziecko maś, ty wiesz, gdzieś jest, coś jest*. Karp. 7, 64. (gdzie jesteś, co jesteś). In Plurali; *-ście*, n. p. *Wyście tam byli: wy tam byliście*. *Myśmy to kazali: my to kazaliśmy, my to kazali*. — 3. Terminatio secundae personae Singularis praesentis omnium verborum *exit* in *sz*, (excepto *jestes*): n. p. *Czytasz, lubisz, słyszysz, umiesz*; cf. *Lat. amas, legis, audis, doces*. — 4. *ſ* encliticum incertitudinis: n. p. *Jakieś wzruszenia, jakieś poniewolne czucie ostrzegało, że tobie życie winienem*. Stas. Num. 2, 131. Praecedente consonante, adjungitur, *-siś*: e. gr.: *Obadwaj czymśsiś zmiękczeni, wpadli w myśli smutne*. Stas. Num. 2, 97, (cf. enclit. affirmationis — *ż*, e. gr. *jakoś, jakoż, qu. v.*, cf. *sz* z interrogationis). — 5. Praepositio Latinorum *cum* in nostra lingua unice litera *s* exprimitur, et non *z*; ut quidam scribunt; *z* enim est *ex*. *Mącz*. — Observant hoc discrimen veteres, n. p. *Bać się nie będę, boś ty jest se mną*. Biał. 237. Inde *sejm* = *syem* a verbo *zjać*, *zejmować*, quod scribendum esset *sjąć*, *sejmoować*. Invenitur hoc discrimen apud Bohemos etc. n. p. *s octem git*; et *z wozu padnaut*; Vind. *f mano*, *f tabo*, *f niem* = *ze mną*, *z tobą*, *z nim*. Apud Russos *cum cъ, ex изъ* — 6. *S* compositis quibusdam praepositur, loco *z*, ex usu pronuntiationis et scribentium, praesertim ante *c, k, p, t*; n. p. *schodzić*, *skończyć*, *spaść*, *stęsknić*; in quibus et nos indulgebimus consuetudini, quia aliter nonnunquam idem verbum distrahendum esset duobus variis scribendi modis; e. gr. *Schodzić się z kim* (ubi praepositio *s* = *cum*), et *zchodzić z góry*, (ubi praepositio *z* = *ex*); *scieć*; Slov. *stěkati*, społu *těcy confluere*; *zcieć*; Slov. *ztěkati*, dołutěcy *defluere*. — 7. Similiter *z cum* Accusativo, n. p. *Jest mi z to siły, ma z tysiąc złotych*, deberet scribi *s*, ut Bohemicum *s co, seč*; sed vide praepositionem *Z*. — 8. Abbreviate *ś* = *święty*; *ś. p.* = *świętej pamięci*.

S A.

SA! interjectio appellandi canes: (cf. sam! adverbium); tel tel! foum her, (wenn man einen Hund ruft), (oppos. zasię!) Sa tu piesku, sa! Boh. Kom. 5, 113, (cf. szaszek). — Wrzeszczy myśliwskim głosem, czyniąc brzmienie żwawe: Sa sa! ma wierna trzodo! dalej nie brytany! Toł. Saut. 107. — §. Na woły, miasto k sobie, na lewą rękę, wołają sa sa! Haur. Sk. 50. — Prov. Jedno sa sa, a drugie do lasa; disparibus bobus, non bene trahitur currus. Rys. Ad. 19. Żegl. Ad. 99. Zabł. Zab. 66. Teat.

S, litera siedemnasta alfabetu Łacińskiego. Kras. Zb.¹ 2, 462.

1. Podługowate *f* wtenczas powinny się pisać, kiedy się dwa *ss* schodzą, n. p. *Rofsyja*; z początku i w środku słowa, które chcąc pisać można; ale na końcu słowa, lepiej się pisze *s* niż *f*. Dudz.² 7.

¹Ignacy Krasicki, Zbiór potrzebniejszych wiadomości porządkiem alfabetu ułożonych.

²Dudziński, Zbiór rzeczy potrzebniejszych do wydосконаlenia języka.

S troje, Łacińskie, *n. p.* Samson, co wymawiamy jak Niemieckie *ß*, (Niemcy zaś s wymawiają, jak my z);

drugie *ś* z kreską, *n. p.* oś;

trzecie: sz.

Gdzie *po sz* następuje *cz*, Jan Kochanowski woli pisać *szcz* niż *szcz*, *n. p.* szczodry. Januszowski miasto *sz* woli pisać *š* albo *sz*; Gornicki *ss*; Orzechowski przekłada Niemieckie *sch*, i pisze: *proschę*, *wascha* = *proszę*, *wasza*. Nowy Char.³

—

Wiele jest słów poczynających się od *sz*, (*ob. Sz*), które zwyczajnie piszą przez *ś*, *n. p.* *śklanka*, *śkło*, *ślub*, *śnieg*, *śle*. Dudz.⁴ 15.

W słowach wyjętych z Niemieckiego, lepiej sądzę zachować *sz*, odpowiadające Niemieckiemu *sch*: *n. p.* *szlachta*, *sznicerz*.

—

2. *Ś terminatio secundae personae Singularis praesentis Verbi* być, *et praeteriti omnium Verborum, saepenumero avulsa, adjungitur nominibus et adverbis*: *n. p.* *Dobryś jest: vel omissio jest: dobryś, dobreś = dobry jesteś*.

—

Tyś to sprawił = ty to sprawiłeś.

Dziecko małe, ty wiesz, gdzie-ś jest, coś jest. Karp.⁵ 7, 64. (*gdzie jesteś, co jesteś*).

In Plurali; *-ście, n. p.* *Wyście tam byli = wy tam byliście. Myśmy to kazali = my to kazaliśmy, my to kazali.*

—

ż. *Terminatio secundae personae Singularis praesentis omnium verborum exit in sz, (excepto jesteś)*

n. p.: *Czytasz, lubisz, słyszysz, umiesz;*

cf. Lat. amas, legis, audis, doces.

—

3. — *Ś encliticum incertitudinis*:

n. p. *Jakieś wzruszenia, jakieś poniewolne czucie ostrzegało, że tobie życie winienem.* Stas. Num. 2⁶ 131.

Praecedente consonante, adjungitur, -siś:

e. gr.: *Obadwaj czymsiś zmiękczeni, wpadli w myśli smutne.* Stas. Num. 2⁷ 97, (*cf. enclit. affirmationis* — *ż, e. gr. jakoś, jakoż, qu. y. , cf. sz = ż interrogationis*).

—

4. *Praepositio Latinorum cum in nostra lingua unica litera s exprimitur, et non z; ut quidam scribunt; z enim est ex.* Mącz.⁸

—

Observant hoc discrimen veteres, n. p. *Bać się nie będę, boś ty jest se mną.* Biał.⁹ 237.

*Inde sejm = *syem a verbo zjác, zejmować, quod scribendum esset sjác, sejmować.*

Invenitur hoc discrimen apud Bohemos etc. n. p. *s octem git; et z wozu padnaut;*

³Jan Januszowski, Nowy Charakter Polski

⁴Dudziński, Zbiór rzeczy potrzebniejszych do wydoskonalenia języka.

⁵Franciszek Karpiński, Zabawki wierszem i prozą

⁶Stasic, Pochwała Marka Aureliusza

⁷Stasic, Pochwała Marka Aureliusza

⁸Jan Mączyński, Lexicon Latino-Polonicum

⁹Białobrzeski, X. Marc. Białobrzeskiego, bisk. Kamien. katechizm.

Vind. *f mano, f tabo, f niem* = *ze mnq, z tobq, z nim*.

Apud Russos *cum* **съ**, *ex* **изъ**

—

5. S *compositis quibusdam praeponitur, loco z, ex usu pronuntiationis et scribentium, praesertim ante c, k, p, t;*

n. p. schodzić, skończyć, spaść, stęsknić;

in quibus et nos indulgebimus consuetudini, quia aliter nonnunquam idem verbum distrahendum esset duobus variis scribendi modis; e. gr. Schodzić się z kim (ubi praepositio s = cum), et zchodzić z góry, (ubi praepositio z = ex);

sciec; Slov. stěkati, społu técy confluere;

zciec; Slov. ztěkati, dolutěcy defluere.

—

6. *Similiter z cum Accusativo, n. p. Jest mi *z to siły, ma *z tysiąc złotych, deberet scribi s. ut Bohemicum s co, seč; sed vide praepositionem Z.*

—

7. *Abbreviate ś = święty; ś. p. = świętėj pamięci.*